

FLASKE- HALSEN

Skikjøring er mer enn fart og flyt.
Fri Flyt oppsøkte sportens yttergrense i
det hemmelige Hemsedal.

ORD OG BILDER: Erlend Sande

BRATTKJØRER: Jørgen Aamot er blant de som
kan finne skigleden i 45 grader kartongsnø.

DAGENS PUDDER: Anmarsjen inkluderte en fin renne med god snø på vei ned til Hydalen. Turens mål ligger og soler seg på den andre siden av dalen.

NED HER? Fri Flyts Erlend Sande bruker det han har av mot og krefter for å komme opp rutas vanskeligste parti.

– For noe drit!

Jørgen Aamot slår øksa inn i gammel snø med konsistens som halvråtten blomkål. Vi er på vei opp en bratt snørenne, men 15-20 meter med bratt, bratt snø hindrer oss i å komme videre. På sidene er det bratte fjellvegger. En annen rute opp ser også ut til å være mulig, men den er enda brattere, med en blanding av is, stein og denne lumske snøen.

– Har vi noen sjanse til å komme opp her da? spør jeg.

– Vi må jo det, sier Jørgen.

Et øyeblikk blir vi stående rådvulle. Må vi virkelig snu her? Vi har gått i flere timer og har definitivt enda flere timer tilbake. Dessuten så det jo veldig fint ut lengre oppe.

Jørgen Aamot er skikompis fra langt tilbake og tindevegleder bosatt i Hemsedal. Han har flere ganger nevnt at jeg burde komme for å bli med på en bratt nedkjøring i en dal ingen har hørt om. Midt i Hemsedal, Norges hardest sporede skisted. Hvorfor meg? Jeg har mistanke om at det er fordi jeg er blant de forholdsvis få det er mulig å lokke med på en tur som dette. Slike turer er ikke for alle: Du være villig til å tilbringe mesteparten av dagen på vei opp en tung bakke. Du må regne med å bli redd. Sidelengs skraping er mer aktuelt enn store svinger og flyt.

– Det er egentlig klassisk alpin klatring. Kriteriene for bra forhold er at det er nok snø og at det er stabilt med tanke på skred. Bra snø å kjøre på ski i må vi nok glemme, sier Jørgen.

Etter leggetid en søndag etter påske setter jeg meg i bilen. Forholdene er som de skal, altså stabile, og for småbarnsfedre med muligheter til å styre en og annen arbeidsdag selv er mandag en bra turdag. Det har ikke noe med helgeutfarten i Hemsedal å

SKIENE PÅ SEKKEN: I bratte renner er ski forbeholdt nedkjøringen.

MOT TOPPEN: Jørgen Aamot jobber nå heltid som tindevegleder med base i Hemsedal. Denne bratte renna i Hydalen er mest aktuell for fridagene.

OBJEKTIVT: Jørgen Aamot måler brattheten til 52 grader mot toppen av renna. Følelsen av at det er bratt er ikke innbilning.

«Forskjellen er bare at nå skal han opp. Slår hardere med øksa. Sparker hardere med stegjernene. Sakte forvinner han oppover i en sky av flyvende pappsno.»

gjøre. I Hydalen er det ikke folk uansett. Hemsedølene kjenner det som en sommeridyll, men om vinteren er veien stengt. Jørgens nysgjerrighet ble vekket da han så en uttalelse fra telemarkpioneren Morten Aass i boka til Bjørn Kruse. Hydalen var den delen av Hemsedal han trakk fram som spesielt spennende. Det var et kvalitetstegn. Jørgen fikk sett nærmere på linjene på sørsida av dalen under iskløttring i Hydalsfossen.

Utgangspunktet for vinterturer til Hydalen er øverst i Grøndalen, innerst på en bomvei. Jørgen har levert barn i barnehagen, og det har ikke vært noe jag for å komme tidlig av gårde. Vi starter i lett terreng på lett utstyr. Det skal uansett bli tungt nok med ski på sekken, øks og stegjern.

Terrenget stiger opp mot en rygg og vi ser ned i Hydalen. På den andre siden er det svarte fjellvegger. Stort sett går det ikke an å komme seg verken opp eller ned på ski. Men noen svake punkter finnes, i form av hvite striper som går mer eller mindre sammenhengende fra topp til bunn. – Der borte ser du renna, sier Jørgen. Oh yes. Det ser rått ut. En ganske definert, men bred renne som ender i en skavel på toppen. Tilsynelatende helt umulig bratt, slik en snørenne skal se ut fra denne vinkelen. Både Jørgen og jeg fikk den første inspirasjon til slike skiturer fra synet av Storskaret i Almanberget, den hvite stripa i fjellet

på skyggesida av Oppdal. Myten ville ha det til at det var livsfarlig å prøve seg der. Men ser du fjellet fra siden, får du et hint om at ikke er så bratt som det ser ut.

Vi er forberedt på at vårt nye prosjekt i Hemsedal er adskillig verre. Fra vinkelen vi har her ser vi bare at det er en sammenhengende linje med snø. Alltså teoretisk sett kjørbare. Vi vet ikke hvilke problemer vi vil møte. Men tid den sorg. I første omgang slipper vi oss ned en fin snørenne med pudde – en vare vi ikke er i nærheten av resten av dagen.

Vi spiser matpakke ved muren til en forlatt seterbygning og har allerede vært på tur en god stund. Herfra stiger det rundt 800 meter til platået med toppene Hydalsberget (1740 moh.) og Steinbunøse (1760 moh.).

Under selve renna ligger alt som har er brakt ned av tyngdekraften i løpet av vinteren, snø og stein i ulike varianter, og minner om hvorfor franskmennene ofte kaller renner for «poubelles», søppelsjakter. Etter hvert blir det til en definert renne – 20-30 meter bred. Skiene er for lengst festet til sekken. Nå tar vi stegjernene på og bytter staver med isøks. Davo Karnicar, sloveneren som var førstemann på ski fra toppen av Everest, har lært meg at stegjern og øks hører sammen. Bruker du ikke det ene, skal du heller ikke ha det andre.

Og omvendt.

Davo droppet drømmen om å kjøre på ski fra et enda farligere fjell, K2, etter at Jørgens gode venn Fredrik Eriksson døde i sitt andre forsøk i 2011. Eriksson falt på vei opp den fryktede Bottleneck, flaskehalsen, stedet hvor også den norske klatreren Rolf Bae falt i døden.

Uten sammenligning for øvrig, men også vår rute viser seg å ha en flaskehals, la oss kalle det Flaskehalsen. 15-20 meter med bortimot vertikal snø. Vi vet ikke hvordan vi skal komme videre. Skikkelig klatreutstyr har vi ikke, bare stegjern og hver vår lette alpinøks. Jørgen tester plan B – ut til høyre. Lengre til toppen og brattere, men muligens underlag der øks og stegjern biter bedre. Men det er samme djevleskapen og dessuten virkelig farlig å ramle ned. Dermed går han tilbake til den opprinnelige planen. Forskjellen er bare at nå skal han opp. Slår hardere med øksa, sparker hardere med stegjernene. Sakte forsvinner han oppover i en sky av flyvende pappsno.

– Nå kan du komme, roper han etter ha sneket seg opp på en hylle. Jeg kommer etter, delvis med å tråkke i trinnene han har hugget ut, delvis med å lage mine egne med slag og spark. Dette er ikke livsfarlig. Men det er fullt mulig å slå seg stygt ved å ramle her, kanskje brette et bein.

UTFOR: Ingen plass til oppvarming i Hydalen. Jørgen Aamot tester hoppssvingteknikken i den stupbratte starten.

Derfor er det med stor lettelse jeg kryper i sikkerhet ved siden av Jørgen.

Og derfor er det en tanke som legger en mørk skygge over tankebanene på resten av oppstigningen: Denne flaskehalsen skal vi ned igjen – på ski.

- Hva tror du om dette nedover? spør jeg.
- Jeg vet ikke helt, svarer Jørgen.

Etter et litt slakere parti, er det jevnt bratt videre oppover. Skikkelig bratt. Jørgen tar frem vinkelmåleren og verdien er godt over 50 grader mange steder. Snøen er hard, og det føles best og riktigst å stikke isøksa ned i underlaget.

Men toppskavelen viser seg ikke å være noe problem, det er bare å gå ut til høyre. Men her ser vi rett ned i Hydalen og det går an å bli svimmel. Her er et av rutas bratteste punkter.

På toppen er det flatt og trygt, men ikke så lett å slappe av. Hele tida kretser tankene rundt hvordan vi skal komme oss trygt ned. Jeg har vært på ski mange steder, men skiterrenget der nede over Flaskehalsen minner ikke om noe jeg har forsert tidligere.

«VALGET ER GJORT PÅ BRØKDELEN AV ET SEKUND. DETTE BLIR BARE VERRE OM JEG SKAL STÅ OG PSYKE»

Starten av ruta er vanskelig nok. Jørgen setter utfor mens jeg tar bilder fra toppen. Han slåss for å holde en god posisjon over skiene og få flyt i svingene. Når jeg kjører etter oppdager jeg at det er gode grunner til dette. Først er skikkelig kjipt! Vanligvis bruker jeg en brattkjøringsteknikk som Davo Karnicar viste meg, der du setter den øverste skia ut i en slags plog, vipper vekt over og i neste øyeblikk har gjort svingen og er over op ny ytterski. Men her synker jeg for mye ned i pappsnøen til at den teknikken funker, og jeg må i stedet ty til kraftfulle hoppssvinger. Det gjelder å stramme magemusklene og være over skia i landingen. Det er så bratt at det er greit å støtte hånda ned i snøen.

– Steike for et skiføre, sier Jørgen.
Jeg filmer han med mobiltelefonen, men dette er ikke svinger som ville gjort seg på lerretet på Rockefeller, for å si det sånn.

Renner kan være skummelt. Men det finnes terrenng som er verre, som flanker i eksponert terrenng, der det minste overflateskred kan feie deg utfor et klipebånd. I en renne vet du hvor du er og hvor du eventuelt vil falle. Ofte raser det jevnt gjennom vinteren, slik at det ikke er skavler og skumle lagdelinger.

Det viktigste for en rennekjører er å kunne kjøre svinger én og én. Kan du kjøre med fart og flyt er det fint, men den som ikke kan stramme inn igjen, vil gå hodestups ned en slik renne.

Jørgen forsvinner under meg. Renna dreier mot høyre og det flater ut mot noe som så ut som en rampe. Han sklir under inn under en stein og venter på meg. Det er rett over det kjipeste punktet. Jeg finner en slags rytme, hopper rundt, får kanten nedi, sklir litt sidelengs og hopper rundt igjen.

Jeg innser at jeg har valget mellom å svinge inn der Jørgen står og kjøre rett ned til Flaskehalsen. Valget er gjort på brøkdelen av et sekund. Dette blir bare verre om jeg skal stå og psyke.

- Jeg tror jeg bare kjører, sier jeg.
- Åkei, svarer Jørgen.

BRATT: Å ta i snøen er ingen tøyevelse når helningen nærmer seg 50 grader. Jørgen aamot står stødig på ytre ski.

Det er litt mindre skummelt når du står på skiene. Faktisk er det det. Dessuten tror jeg at jeg skjønner hvordan dette må gjøres. Hoppssvingene må settes på pause. Jeg står og sklir på kanten inntil det blir så bratt som jeg aldri har forsøkt å kjøre på ski før.

Det var her jeg med nød og neppe hakket meg opp med stegjern og isøks et par timer før.

Du kjenner at du lever, er det ikke det folk sier? Hvis Morten Aass i sin tid karret seg ned her med Asolo-lærstøvler og Dynastar Ultra Bultra er det bare å ta av seg hatten.

Nå sliter jeg med å stå på kanten. Det er støvelen som ligger mot snøen, mens skiene henger på tupene – foran og bak.

Jeg kjører skaftet på isøksa helt til bunns ved den øverste støvelen. Så lirker jeg tuppene løs, flytter én og én ski litt lengre ned og hakker skiene inn

i underlaget til jeg stoler nok på festet til at jeg våger å dra økseskaftet opp av snøen og sette det ned på nytt.

Høydemetrene raser ikke akkurat unna på denne måten, men det går i riktig retning. Nedover. Pusten går tungt, og musklene verker. Jeg står lenge av gangen i en vridd stilling som senere skal gjøre min vonde nakke verre enn på lenge.

Jeg vurderer muligheten for å bare slippe meg ned. Problemet er at landingen er 40 – 45 grader bratt kartongsnø. Neppe livsfarlig, men høy risiko for grundig juling. I stedet jobber jeg meg møysommelig videre. Flytter ski og økses metodisk. Helt til jeg til omsider er nede, kan kan kripe inntil veggen og rope til Jørgen at det er klart. Jeg misunner ham ikke. Det kan ikke akkurat ha sett enkelt ut da jeg tok meg ned. Nå lurte jeg på om han vil gjøre kort prosess? Stå tungt på kanten, hoppe rundt og

slippe seg utfor det bratteste. Tross alt er han en proff fjellmann som har drevet med brattkjøring i Himalaya og har en haug med førstenedkjøringer bak seg.

Jeg må innrømme at jeg blir litt stolt når jeg ser at han klør seg ned omtrent på samme vis som meg. – Det der var verre enn jeg trodde, sier han når han er vel nede.

Men vi er godt fornøyd med at vi har kjørt hele renna på ski, og blåser i at ganske mange ville satt anførselstegn rundt ordet «kjøre» hvis de hadde sett oss.

Når det endelig kommer enklere terreng og vi kan slippe oss ned mot dalen, er jeg lettet og ikke minst lykkelig uvitende om at det ennå gjenstår tre-fire timer av turen. Hydalen er virkelig et avsides sted. Vi får god tid til å snakke om hvorfor kroppen sitrer av spenning ved tanken på en slik skitur. Skikjøring med fart og flyt er vel og bra, ja helt klart å foretrekke i ni av ti tilfeller. Men på den tiende dagen er et faktisk moro å karre seg ned en slik snørenne. Det er helheten, planleggingen, klatreturen opp, hoppssvingene og mestringen ved å kjenne at det går an å ha skiene på i terreng der ingen skulle tru det gikk an.

Vi har bilen i sikte og vet det er en god mulighet for at vi kan rekke burgerverkstedet i Hemsedal sentrum før de stenger klokka 23.

– Jeg er glad jeg har venner som inviterer meg med på sånt som dette, utbryter jeg.

– Jeg er glad jeg har venner som gidder å bli med, sier Jørgen.

Hydalen

Hydalen er en seterdal i Hemsedal og har landskapsvernområde siden 1989. Dalbunnen ligger 900 meter og fjellene stiger opp til 1800 meter lengst nord. Verneområdet ble opprettet for å ta vare på kulturlandskap og planteliv. Om sommeren drar folk dit for å oppleve dyr på beite, gode turmuligheter og fiske i fjellvann. Om vinteren er veien stengt. Hydalsfossen ble klatret for første gang i 2002 og har 2-3 taulengder klatring på grad IV-V. Den er nærmere beskrevet i guideboka Hemsedal Ice av Jørgen Aamot og Bjørn Kruse.

Øksehogget på Lemmetfjellet i Tamokdalen.
Bilde: Aadne OlsrudStorskaret i Almanberget, Oppdal.
Bilde: Martin I. DalenSkogshornsrenna i Hemsedal.
Bilde: Sture WillumsenGangnesrenna, Narvik.
Bilde: Lars Thulin

RENNEFART

Norske fjell har massevis av flotte snørenner. Her er noen klassikere.

ORD Erlend Sande

Øksehogget i Tamokdalen

Renna i nordsida av Lemmetfjellet i Tamokdalen ble kåret til vinner av konkurransen Norges råeste snørenne, mye takket være videoen med første- nedkjører Ode Siivonen. Dette er en renne som er forbeholdt eksperter og gode forhold. Starten er loddrett og krever en rapell. Og når du har dratt ned tauet, vet du at bare er en vei ut – nemlig ned. Den bratte renna har fjellvegger på begge sider og er helt rett, slik at du ser hele nedkjøringen fra toppen. Helt i starten er helningen rundt 45 grader, og det blir noe slakere etter hvert. Naborenna, kalt Morning Mission er for øvrig et godt alternativ. Den kan kjøres uten rapell.

Startsted: Steinli i Tamokdalen
Fallhøyde: 600 meter
Bratteste parti: 45 grader

Storskaret i Almanberget, Oppdal

Renna på Almanberget ligger og reklamerer for seg selv rett på andre siden av dalen for skianlegget i Oppdal. Mange har kjørt den, men du skal ikke kimse av utfordringen. Det er brattest i toppen og jevnt 45 grader store deler av ruta. En vellykket tur her er avhengig av at det er bra med snø, ellers vil det være bare partier. I nysnø vil faren for skred være stor, og de fleste nedkjøringene foregår ganske seint på våren. Varmegrader på natta sørger for at snøen er medgjør. Skavelen på toppen er et faremoment.

Startsted: Kåsen, Oppdal
Fallhøyde: 500 meter
Bratteste parti: 45 grader

Skogshornsrenna, Hemsedal

Renna midt i Skogshorn har vært en klassiker helt siden telemarkstøvler i lær gjorde bratt skiferdsel ekstra krevende. Du ser renna og kan glede deg hele veien fra bilen. Snitthellingen er om lag 40 grader, med enkelte brattere passasjer. Enkelte år kan du få en tilleggsutfordring, det er to steiner som det er nødvendig å droppe, og dersom det er lite snø blir droppet høyere. Afterskipilsen smaker ekstra godt etter en tur ned Skogshornrenna.

Startsted: Lykkja, Hemsedal
Fallhøyde: 500 meter
Bratteste parti: 45 grader

Gangnesrenna, Narvik

1000 fallhøydemeter bratt rennekjøring ned mot fjorden Sør-Skjomen gjør Gangnesrenna til en klassiker. Her er det vanligst å gå normalruta opp på Gangnesaksla. Du finner innkjøringen i renna ved å kjøre nord-nordøst fra toppen. Som regel er det mulig å kjøre inn i renna fra høyresida, men enkelte år er det nødvendig med en rapell.

Startsted: Skjombotn
Fallhøyde: 1000 meter
Bratteste parti: 40 grader

Rennetips

1. Seriose rennekjørere går opp det de skal kjøre ned. Da vet du hva du møter på vei ned.
2. Stegjern og isøks er ofte godt å ha – og ofte en forutsetning hvis det er hardt og veldig bratt.
3. Rennekjøring i puddersnø er herlig, men gjennomsmeltet vårsnø er langt sikrere og ofte det eneste forsvarlige.
4. I noen renner er det fare for at snø, is og stein kan rase fra sidene av renna. Bruk hjelm også under oppstigningen, gå opp tidlig på dagen.
5. Sjekk utstyr og skiteknikk på forhånd. I en bratt renne er det forbudt å falle, og du vil absolutt ikke miste en ski.

Kilder: Boka Toppturer i Norge (Fri Flyt AS), konkurransen «Norges råeste renne» på friflyt.no og Aadne Olsrud

Smart i sekken

Grivel Haute Route isøks

Isøks spesielt designet for toppturer på ski og skialpinisme. Letthåndterlig, og med svært lav vekt. Likevel er den holdt solid, for at dette essensielle sikkerhetsverktøyet må møte avanserte krav og alle aktuelle bruksområder.

Fra kr. 899,-

Grivel Haute Route stegjern

Et stegjern utviklet spesielt med tanke på de tekniske behovene for skialpinisme og bratte toppturer med ski, og ikke minst behovet for enkelhet og lav vekt. Perfekt tilpassa moderne randostøvler, med ski-matic binding.

Kr. 1499,-

Tendon 7.9mm Alpine

Perfekt tau til randonee, toppturer, brevandring og tinderangling! Mye brukt som sikkerhetstau på lumske passasjerer ved tinderangling og topptur med og uten ski.

Fra kr. 449,-

Singing Rock Flake

Superlett sele til skibestigning, tinderangling og alle andre situasjoner der vekt er viktig. Hoftebeltet er konstruert som en klassisk sportsklatresele der vekten fordeles i hele beltet. Dette gjør den til en av de mest komfortable selene i denne kategorien.

Kr. 599,-

Ortovox Gemini Single

Essensielt sikkerhetsutstyr. Både ved skade og overraskende vær vil denne komme godt med. Så robust at den også kan brukes til provisorisk frakt av skadede personer.

Kr. 899,-

Telefonen er betjent man.-fre. 9-16 - tlf: 72 42 37 61
e-post: nettbutikk@vpg.no - www.vpg.no

